

Landskap: Skåne Upptecknare: Thore Brogårdh, Hallaryd
 Härad: V. Göinge Berättare: Emma Jönsson, Visseltofta
 Socken: Vittsjö Berättarens yrke: fru
 Uppteckningsår: 1954; inb. 1959 Född år _____ i Vittsjö

Bäckstugesittare. s. 1-2.
 Torpare. s. 3.
 Arbete o löner. s. 3.
 Linberedning. s. 3 - 4.
 Brytugille. s. 4.

ACC. N:R M. 16387: /.

Bäckstugesittare:

Om Ola Larsson "spikgubben-Ola" kallad boende i en bäckstuga norr om Snärshult, Vittsjö, berättar fru Jönsson. "Det var allt bedrövanvärt hos Ola. Jag minns honom så väl. Själw var jag bara en liten tös då, men jag brukade ofta gå och hälsa på honom, och ibland så hade jag ett halvt stop mjölk med mig. En gång så satt han och åt middag när jag kom dit. Ja han kallade det själv för middag, men oj, oj, oj, en sån middag. Där satt den lille gubben och höll några "päror" i ena handen, på ett fat hade han vatten, och däri strödde han litet salt. Så doppade han ner "pärorna" i det där, jag minns hur jag ville springa hem "etter" lite mat "te" honom, men se det där fick jag då rakt inte göra. Med en munter glimt i ögat sa Ola:
- Nä, nu ä ja ärdentligt mätt, förstår du.

Nåja jag visste nog hur det var med den saken, men inte ville jag som liten tös säga honom emot. Något smör till brödet vankades det sällan i stugan, men däremot litet flott och färatalg. Som "sovel" var det en salt sillarumpa. Ibland åt Ola "paredöppa" som han kallade det. Det var en glödstekt sillbit som han la på en tallrik med vatten, och däri doppade han några kokta päror. Ja kan man tänka sig, det var inte stora anspråk man hade i fattigstugorna. Inne hos Ola var det torftigt. Några grytor stod borta på spiselbänken. Denna var klenad med lera i fogarna, och de tre väggarna i huset var av sten ända upp till taket. Allt var svart av sot, och grått av sten och lera, så där var så mörkt och dystert inne. Att kalka väggarna var inte så modernt på den tiden, det kom till först lite senare. Sen minns jag fram i tiden de. Nog behövdes den där sättugnen allt, det var nog inte alltid så roligt när kylan svepte ner i den stora skorstenen. Jag minns också att när han hade fått den där sättugnen, så satte han upp ett skynke framför öppningen vid hårdan, så att inte vinterstormarna skulle bli allt för närgångna. Ja tänka sig vad det var primitivt, men nog var det så att stugan höll en viss värme där den låg ingrävd i jorden.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

1
Triuppt,

12/10-59

fals.

ACC. N:R M. 16387:2.

forts. 2

En säng stod längs ena väggen, den liknade en större låda. Bottnen var av tillyxat timmer, och däri låg länghalm. Ovanpå halmen minns jag att det fanns lite trasor, det var så att säga sängkläderna. Ett par stolar och ett grovt tillyxat bord det var vad jag minns av möblerna. Ja så fanns där en spinnrock så klart, men var det inte ofta jag såg Oles kvinna sitta där, hon var mest ute på dagsverken. Men det var mörkt därinne, som sagt. Ett litet fönster det var allt som släppte in dagsljuset. Om sommaren brukade däret i regel oöppna stå öppen, så då var det ljusare där inne. Ja dörren var en sådan där som hade två halvor, på enen satt en strickenållare, och där fäste de en "kådesticka", som de lyste sig med. Ja det var allt en konstig tid".

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

ACC. N:R M. 16387:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Ack ja, det var andra tider då för de fattiga. Hemma på vårt låg det två torp. Ett av dem låg ganska långt nere i vången, och där bodde ett par äldre fruntimmer, Johanna och Nilla. De slapp däremot att arbeta och gå på dagsverken, ty de var rätt så gamla. Men ibland, när vi var nära deras hus kom de ut med rivan och hjälpte till att fåsa. Sedan skulle vi gå in till dem och äta, vilket vi gärna gjorde. Jag var ju inte gammal då, men jag tyckte det var så roligt att sitta där inne hos dem och titta på deras höns. De hade nämligen dessa inne i stugan. Ack ja, hönsen var så fromma och snälla, och Nilla var alltid så påpasslig om de satte ett frimärke någonstans på golvet. Hon hade en liten spade och en kvast med vilka hon genast gick och tog upp det, så det fick då inte ligga där och lukta. Där var rent på golvet, men primitivt. Om nätterna hade hönsen sin plats under sängen, och jag tror, att de värpte i fotaänen av denna. De hade också en get. Den var rätt stor och mjölkade bra. De två gamla hade därför alltid mjölk. När geten skulle ha kid, tog de in den i stugan och band den i ena sängbenet vid köksdörren. Hon fick sålunda inte gå lös i rummet, som hönsen gjorde.

Nilla hade på sin tid tjänat på Kristenstorp, om det var under 10 eller 15 år kan jag inte säga. Men när hon började där, vet jag, att hon hade 15:-- om året. Dessutom skulle hon ha ett fot potatis satta och litet lin sått. Hon fick även ett fåralår, och så skulle hon ha fritt i 14 dagar. Det var noga med att de skulle 'rå sej säl i fjortan dar', under vilken tid de bara skulle arbeta åt sig själva. Då brukade hon repa linet, ifall hon inte hade hunnit med detta innan. Det kunde för all del även hända, att hon passade på när bonden beredde sitt lin. De hade nästan alltid lin på bonnaställena förr. På den tiden fanns det nästan inget att köpa, utan man gjorde allt själv. Det var noga med att passa de olika arbetstiderna, för det var så väl inrutat med vad man skulle göra under årets loop. Man hade ganska mycket arbete med linet. Först drog man upp det varefter man lät det hänga till torkning. Efter bärgningen av rågen var det i regel tid med att repa linet. Man hade då en särskild repa på en lång bänk. På den

13/8-63

ACC. N:R M. 16387:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

där skulle man sitta gränsle, en i var ände, och repa och dra tills föerna föll av. Därefter körde man ut det på en mosse eller äng, där inte kreaturen gick. Här bredde man ut det så tunt som möjligt, och så fick det sedan ligga en månads tid. I regel väntade man tills potatisen var upptagen och tills det var en riktigt vacker dag, innan man plockade upp det och körde iväg det till bastun. Förr fanns det bastur runt om i socknarna. Där inne skulle linet sättas upp längs väggarna. I mitteln fanns en uppmurad plats, där man fick passa det väl. När sedan linet var torkat, blev det i regel brytegille. Då skulle man vara i par, och det var ~~kokkak~~ alltid trevligt på de där brytegillena. Man bröt först linet i en större bröta, där man 'knabbade' det, som man sa, och sedan i en mindre, där det rensades. Antalet arbetsfolk bestämdes i regel av hur mycket lin man hade. Det var roligt, varför det ej var svårt att få folk. Där var roligt och glatt, och ibland bjöds det även på 'moröttakaka'. Man kokte morötter och potatis och malde detta. Sedan bakades det på järnet. Hade man råd till att blanda några ägg och litet vetemjöl i, ja, då blev det ännu godare. Sedan skulle man ha litet 'krösen' (lingon) till. I sådana 'moröttakakor' var alla förtjusta. Mor brukade baka rätt stora 'moröttakakor', och det var det bästa vi visste.

Nu kom jag visst in på andra saker än torpare, men det blir ju så ibland. Vi hade ännu ett torp på vårt, nämligen där 'Olan' bodde. Där var det bedrövanvärt skall jag säga."